

מרכזי החוסן – תקציב למדינת רווחה בהתנחלויות בלבד

מכון זולת מבקש להביע את התנגדותו לתקצוב הסקטוריאלי של מרכזי החוסן, אשר יוביל להפקרת בריאותם הנפשית של תושבי הצפון.

רקע

הזכות לבריאות מוגדרת על ידי ארגון הבריאות העולמי כמצב של רווחה פיסיית, נפשית וחברתית.¹ האמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, שאושרה על ידי מדינת ישראל בשנת 1991, מכירה בזכותו של כל אדם "ליהנות מהרמה הגבוהה ביותר של בריאות גופנית ונפשית הניתנת להשגה". המדינות החתומות על האמנה מחויבות לנקוט צעדים לשם מימושה המלא של הזכות לבריאות.²

הטבח והאירועים המזעזעים שביצע חמאס ביישובי עוטף עזה ב-7.10.23 ומצב המלחמה המתמשך בדרום הארץ ובאזור הצפון החל מאותו תאריך, מובילים לעליה חדה במצוקות הנפשיות של אזרחי ישראל,³ ועל המדינה לתת לכך מענה.

משרד הבריאות מפעיל משנת 2009 "מרכזי חוסן" שתכליתם לקדם את החוסן האזרחי של תושבים החיים בישובים המצויים תחת איום ביטחוני.

נוהל הפעלת מרכזי חוסן, שנקבע על ידי משרד הבריאות, מגדיר מרכז חוסן כדלקמן: "מרכז הנותן שרות מקצועי – ארגוני וטיפולי המאפשר לרשויות להיערך לספק מענה לפרט, למשפחה ולקהילה בשעת חירום/ מצב מיוחד בעורף/ שיגרת חירום ובמקביל לחזק את חוסנה בתקופת רגיעה".⁴

הנוהל מפרט את הצורך בהקמת מרכזי חוסן על רקע אירוע ביטחוני מתמשך: "בישובים בהם פועלים מרכזי החוסן התושבים חיים במצב שהוגדר כשגרת חירום מתמשכת. שגרת החירום הזו מעלה צורך במענה תדיר לאירועי חירום ושיקום של האוכלוסייה בעקבותיהם. בנוסף, קיים צורך בחיזוק חוסנם הנפשי והקהילתי של התושבים, מתן הכשרות ושיפור מוכנותם לשעת חירום. העלאת המוכנות של הרשות לחירום מחייבת תחזוקה שוטפת של הצוותים המקומיים – ברשות המקומית, במערכות החינוך, הרווחה והבריאות, ובארגוני המגזר השלישי. תחזוקה זו מאפשרת את המשך מתן השירותים השוטפים לתושבים גם בעת חירום, ובצורה מיטבית התואמת את שגרת החירום".⁵

תקצוב מרכזי החוסן

¹ World health organization, [Constitution](#)

² אמנה בינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, 1966.

³ עידו אפרתי, [חודש אחרי מתקפת חמאס, שלישי מהישראלים סבלו מתסמיני פוסט-טראומה](#), הארץ (3.12.2023).

⁴ משרד הבריאות – אגף לבריאות הנפש, [נוהל מספר 30.008 – הפעלת מרכזי חוסן](#).

⁵ שם.

תקצוב מרכזי החוסן הוא מדוגמאות הקיצון המאפיינות את התקציב הסקטוריאלי שהביאה ממשלת ישראל לשנים 2023 ו-2024 – תקציב אשר נותן העדפה בוטה לתושבי ההתנחלויות ומונע שירותים מינימליים מתושבי מדינת ישראל.

סוגיית תת-התקצוב של מרכזי החוסן עומדת על סדר היום הציבורי מזה שנים רבות. מבקר המדינה עמד על המחסור במטפלים ובתקצוב של מרכזי החוסן בדרום כבר בשנים 2014-2015 והמשיך בבדיקתו בשנים 2017-2019.⁶ אולם התקציבים לא הועברו ולא נקבעה אסטרטגיה שתיתן מענה לצרכים של תושבים, שנאלצו להתמודד עם "טפטופי" טילים ועם מבצעים חוזרים ונשנים, המעמידים אותם בחזית. דוח המבקר קבע כי קיים צורך בהקמת מרכזי חוסן בצפון הארץ, אשר עדיין לא פעלו בעת כתיבתו, בנוסף למרכז חוסן שפעל בגולן באותה העת ללא תקצוב ממשלתי. עוד קבע המבקר, כי קיים צורך להגדיר קריטריונים ברורים לפתיחת מרכזי חוסן ותקצובם. שני מרכזי חוסן אכן נפתחו ב-2021 בצפון באזור הגליל.⁷ יחד עם זאת, לא נקבעו קריטריונים ברורים לפתיחת מרכזי חוסן ולא מסגרות ברורות לתקצובם, בהתאם לצרכי התושבים להם הם נותנים מענה.

לא למותר להזכיר, כי רק ביולי 2023 התקיים דיון בוועדת הבריאות של הכנסת, בו התריעו נציגי מרכזי החוסן בדרום, כי נדרשת תוספת תקציבית דחופה של 5 מיליון ש"ח – אולם הממשלה החליטה לא להעביר בתקציב המדינה שקל אחד כתוספת למרכזי החוסן בדרום ובצפון.

באשר לא נמצא התקצוב למרכז החוסן בגולן (שתקציבו עומד לפי אותו דוח מבקר המדינה על 180 אלף שקלים בשנה בלבד),⁸ אמור מרכז זה להסגר. מרכז החוסן הזה, כמו מרכזי החוסן האחרים בצפון, סיפק שירות של הנחיה וייעוץ למרכזים מקומיים נוספים הפועלים בהתנדבות בקהילותיהם, על בסיס המרכזים המתקצבים.

במקביל, החליטה הממשלה להקצות במסגרת הכספים הקואליציוניים שישה מיליון שקלים נוספים בתקציב 2023 לארבעת מרכזי החוסן בהתנחלויות בשטחי הגדה המערבית (סכום שקטן בפחות משניים וחצי אחוזים מהסכום המקורי, במסגרת הונאת "צמצום הכספים הקואליציוניים", ועומד כעת על 5.860 מיליון שקלים). על אלה אמורים להתווסף עוד ארבעה מיליון שקלים בתקציב 2024. ויודגש, בניגוד למחסור הברור במרכזי חוסן בדרום ובצפון, מרכזי החוסן בהתנחלויות בגדה המערבית לא נזכרו בדו"ח מבקר המדינה האמור כחסרים בתקציבים או בכוח אדם.

הוספת תקציב בהיקף גדול כל-כך למתנחלים, תוך הפקרת תושבי הצפון, אינה אלא המשך החלטתה של ממשלת ישראל לטפח את מדינת הרווחה של ההתנחלויות ולצמצם עוד יותר את הזכויות החברתיות של תושבי מדינת ישראל.

⁶ מבקר המדינה – החטיבה לביקורת שלטון מקומי, [היערכות הרשויות המקומיות לטיפול בנפגעי חרדה בשעת חירום \(דוח שנתי 2021\)](#), משרד מבקר המדינה ונציבות תלונות הציבור (2021).

⁷ עדי חשמונאי, [ההסלמה בצפון גובה המתושבים מחירים נפשיים, אך מרכזי החוסן בסכנת סגירה](#), הארץ (13.4.2023).

⁸ דוח המבקר (ה"ש 6 לעיל), עמ' 72.

הדברים חמורים פי כמה בעת הזו, בה תושבי צפון הארץ נדרשים להתמודד עם פעולות מלחמתיות המתבצעות בקרבתם, תוך התעלמות בוטה של המדינה מצרכיהם – הן לעניין פינויים והן לעניין הטיפול בבריאותם הנפשית.

מכון זולת קורא לכנסת ישראל למנוע את הפלייתם החמורה של תושבי צפון הארץ ולהבטיח כי מרכז החוסן בגולן ימשיך לתפקד ולתת מענה לנזקקים לו ביישובי הצפון.

כתיבה וייעוץ משפטי:

עו"ד יפעת סולל

ד"ר עו"ד שלי קמין-פרידמן